

տոնախմբութիւնը, որ զվարչութիւնը մեծ վախիւ եզուլութեան մէջ ձգեց՝ սպառնալուցնալ խառնակութիւններէ: Երկու կողմի հակառակորդ մահմէտականաց մէջ՝ մեծ ատելութիւն մը կար, և Շիայք այս կառավարչին սպանութիւնը աւիթ կ'ուզէին առնուլ իրենց ատելութիւնը 'ի գործ դնելու: Խմբովին աստիականութեան երթալով ըսին. « Ասոնք են այն մարդիկն որ ձեր փոխարքայն սպանեցին. վայրկեան մը աչքերնիդ գոցեցէք, ու մենք ատոնց արիւնը մեր արիւնքը կը խմենք, կեցած տեղերին ալ ջրով կը լուանք: » Այս բանն բաւական է միայն որ ցուցնէ թէ ինչ աստիճան ատելութիւն կայ այս երկու մահմէտական բաժանմանց մէջ: Նոյն հանդիսին առթով ամենայն միջոց 'ի վար արկին թշնամութեամբ իրարու հանդիպելու. բայց ստականութիւնն այնպէս իւր զգուշութիւնները բազմացուց՝ որ նոյն օրուան վտանգը թեթեւանցաւ, միայն մէկ քանի հոգւոյ գլուխը պատռելով ու երկու հարիւր հոգւոյ չափ բանտարկելով:

Արդ ինչպէս այս երկու բաժանմանց մէջ ատելութիւնը վառ է, նոյնպէս է նաև միւս ցեղերու ժողովրդոց մէջ: Ի 1874 Մահմէտականաց ու Փարսից մէջ ծագեցաւ ատելութեան կոխը: Արովհետև Մահմէտականաց գերեզմանոցը Փարսից գլխաւոր տաճարին միճ է, Փարսիք՝ Մահմէտականաց մեծ բազմութիւն մը տեսնելով որ դազալ զի մը նստէն կ'երթային, վախցան չըլլայ թէ իրենց տաճարին վրայ յարձկնելու զի տաւորութիւն ունենան. այսու երկիւղիլ յուզեալսկսան Մահմէտականաց վրայ քաւեր արձակել: Այս գործէս մեծ շփոթութիւն մը ծագեց. Մահմէտականք կատաղած՝

վազեցին Փարսից վրայ, անոնց շատ մը տաճար կործանեցին, և շատ մը մարդ ալ սպանեցին:

Այսպէս հզօր են կիրք և բաժանմունք այս բազմամարդ քաղաքիս ժողովրդոց մէջ. բայց միանգամայն այս անպատեհութիւնս մեծ նպաստ է անգղիական վարչութեան, որ գրեթէ առանց դիտուորի և առանց հրացանի՝ եօթը հարիւր հազար մարդ կը կառավարէ անվտանգ: Նաև այս ստոյգ է որ ժողովուրդը կրկնապէս կը շահի Անգղիոյ արհապետութեամբ. վասն զի եթէ Անգղիայք քաղուին ու երկիրը անտէրուէնայ, ժողովուրդը իսկոյն սուր առած ինքզինքը պիտի ջարդէ. և ասկէ կը հետևի որ անհրաժեշտ կարևոր է օտար կառավարութեան մը պաշտպանութիւնը:

Բայց եթէ օր մը գայ որ քաղաքականութեամբ այս ամենայն ժողովուրդք իրարու միտքը հասկնան և մէկմէկու ըսեն՝ ամենքս եղբարք ենք, ամենքս մի և նոյն Հալըննաւ ծնունդ, մի և նոյն օրը կը ծծենք, նոյն լաճը նոյն օգուտը կը վայելենք. թող տաճարը մեր կրօնական զգացումն ընդունի, բայց մեր քաղաքական կենաց չընդդիմանայ, չհակառակի. մեր հայրենական սէրը հաւասարապէս ըլլայ. այն օրը, կ'ըսեմ, որ Նիդիկը կարենայ այս խորհրդածութիւններն ընել ու յայտնել, Անգղիացւոյն և օտարին ուրիշ բան ընելու պիտի չլինայ եթէ ոչ իւր գլխարկը գլուխը դնել և իւր նստիւրը ապալիլ: շատ է որ անոնց մէջ նետուելու ժամանակ բաւէ: Սակայն առայժմ վախ չկայ. զար պէտք է գուցէ որ եւրոպական քաղաքականութիւնը Հնդկին մօրթը թափանցէ:

Լը շարունակուի:

Հ. ՅԱՊՈՎԵՍՏ Վ. ԻՍԿԱԿԵՐՏԵՆՏ

Թ Ռ Ձ Ն Ի Կ

Հաւն Աստուծոյ բնաւ չըգիտէ,
Ոչ մըտաւանջ հոգի և վաստակ.
Եւ բազմահոգ ոչ յօրինէ
Ըզրունիկ իւր ամբաբաւակ:
Զերկայն գիշերն նընջէ ճըղին.
Մագե արև բոսորագեղ,
Հաւն Աստուծոյ լըսէ ձայնին,
Ստանէ ճըխայ 'ի բիւր գեղգեղ:

Յետ գարնայնոյն զըւարթագին
Գընայ ամառըն տապակէղ.
Մէգ, մառախուղ, աւուրք գիշին
Ընդ աշնայնոյն գառնան առ մեղ:
Զանձրոյթ պատէ դազք մարդկային.
Հաւն՝ յաշխարհ 'ի հեռաստան
Յայնկոյս ծոգու, 'ի կողմն քերին
'Երնայ՝ մինչև ջըգարձ գարնան:

ՓՈՒՇԳՐԱ

